

## **Analiza dobrobytu gospodarstw domowych i konsumpcji w Polsce, Francji i w Turcji z wykorzystaniem danych o wartości produkcji domowej i dochodów z pracy w szarej strefie**

Przedstawiciele gospodarstw domowych mogli rekompensować straty w zakresie dobrobytu, które spowodowała globalna recesja w latach 2007-2009 poprzez przeznaczanie większych nakładów czasu na takie aktywności, jak produkcja domowa, praca w szarej strefie lub wypoczynek. Jak pokazali Alpman i Gardes (2016) odpowiednia dystrybucja własnego czasu pozwoliła częściowo zniwelować negatywny wpływ Wielkiej Recesji na dobrobyt gospodarstw domowych. Zgodnie z ich ustaleniami w sytuacji, kiedy spadek stopy konsumpcji towarów rynkowych był równy wzrostowi czasu przeznaczanego na aktywności pozarynkowe, udało się zniwelować około 68,75% negatywnego oddziaływania recesji na dobrobyt konsumentów w USA. Ten wynik potwierdza pogląd, zgodnie z którym obserwacja jedynie zmienności w zakresie dochodów pieniężnych prowadzi do błędnych oszacowań strat w zakresie dobrobytu gospodarstw domowych. Podstawową przyczyną niedokładnych szacunków dotyczących poziomu życia jednostek jest nieuwzględnianie przez analityków czasu pracy pozarynkowej (z uwagi na niedostatek odpowiednich danych), a także brak metodyki, która pozwoliłaby empirycznie uchwycić sposób w jaki jednostki rekompensują utratę dochodu pieniężnego podczas recesji.

Badania produkcji domowej mają na celu oszacowanie wartości usług i towarów wytwarzanych w sferze pozarynkowej dzięki nieodpłatnej pracy członków gospodarstw domowych. Główną przyczyną podejmowania takiej analizy jest przekonanie, że pomijanie efektów produkcji realizowanej w gospodarstwach domowych prowadzi do nieadekwatnych szacunków ekonomicznego dobrobytu społeczeństw. Mincer (1963) jako pierwszy zaproponował modyfikację modelu ekonomicznego poprzez uwzględnienie w nim nieodpłatnej produkcji obok płatnej pracy i wypoczynku. Dwa lata później Becker (1965) opublikował teorię alokacji czasu opracowaną w duchu analizy neoklasycznej, w której aktywność pozarynkową członków gospodarstw domowych potraktował jako działalność o charakterze produkcyjnym. Z tego punktu widzenia badanie decyzji dotyczących alokacji czasu między pracą na rynku, aktywność domową i wypoczynek staje się głównym wątkiem analizy zachowania gospodarstw domowych. W rzeczywistości rozmiar sektora gospodarstw domowych jest znaczący (według Gronau (1980) produkcja pozarynkowa stanowi średnio dwie trzecie całkowitego dochodu gospodarstwa domowego), a rozszerzony dochód, który uwzględnia wartość produkcji domowej, charakteryzuje się bardziej równomiernym rozkładem w porównaniu z dochodem pieniężnym.

Sformułowane pytanie badawcze, które nadało kształt procedurze badawczej w niniejszym projekcie dotyczy tego, czy straty w zakresie dobrobytu, które spowodowała Wielka Recesja (2007-2009), wywołane spadkiem dochodów pieniężnych i kurczeniem się godzin pracy rynkowej, zostały zrekompensowane przez wzrost czasu przeznaczanego na produkcję domową. Odpowiedź na to pytanie wymaga analizy zmian w zakresie substytucji między czasem a zasobami pieniężnymi w cyklu koniunkturalnym oraz ich konsekwencji dla wartości czasu i dobrobytu konsumentów. Wymaga to oszacowania wartości pieniężnej pozarynkowych dochodów i/lub konsumpcji. To następnie determinuje zróżnicowaną dystrybucję czasu i strumień nabywanych towarów, które są za sobą łączone przez jednostki w procesie produkcji; skalę marketingu produkcji gospodarstw domowych; skalę kompensacji utraconej pracy rynkowej poprzez produkcję w domu, itd.

Głównymi wątkami zaplanowanego badania stały się więc:

- Pomiar wpływu Wielkiej Recesji na nierówność dochodów pieniężnych (lub łącznych wydatków) i na pełny dochód jednostek.
- Oszacowanie elastyczności substytucji między wydatkami pieniężnymi a nakładami czasu w produkcji domowej.
- Oszacowanie wartości rozszerzonego PKB.

Opis różnic w zakresie posiadanych przez społeczeństwo zasobów ekonomicznych wymaga przeprowadzenia kompleksowych obliczeń wydajności pracy, co prowadzi do szacunków pełnego dochodu (rynkowego i pozarynkowego) lub łącznej konsumpcji (towarów rynkowych i dóbr domowych) na godzinę pracy (zarówno płatnej, jak i nieodpłatnej).

Oszacowanie rozszerzonego PKB oznacza z kolei uwzględnienie wartości dodanej działalności, która jest realizowana przez gospodarstwa domowe w szarej strefie, produkcji dóbr i usług publicznych oraz wartości produkcji domowej.